

ності підприємства¹. Ми погоджуємося з такою думкою. Тому при визначенні показника наявності власних і прирівняних до них оборотних засобів власний капітал слід зменшувати на суму нерозподіленого прибутку та резервного капіталу.

Кредиторська заборгованість дає змогу підприємствам певний час використовувати засоби інших суб'єктів і бути джерелом фінансування оборотних засобів. Як зазначає Н.М. Сіренко, кредиторська заборгованість – достатньо поширений спосіб фінансування оборотних засобів². Поряд із кредиторською заборгованістю сільськогосподарські підприємства Жовківщини досить широко як джерела формування оборотних засобів використовують стійкі пасиви. Проте ми підтримуємо наступне: фінансування за рахунок боргів у разі перевищення ними критичних показників посилює ризик та підвищує потенційну загрозу неплатоспроможності³.

Розглянуто економічну сутність оборотних засобів, специфіку їх функціонування в сільськогосподарських підприємствах, наведено показники забезпеченості сільськогосподарських підприємств оборотними засобами та джерел їх формування, визначено основні шляхи оптимізації формування оборотних засобів і джерел їх фінансування.

Рассмотрены экономическая сущность оборотных средств, особенности их функционирования в сельскохозяйственных предприятиях, приведены показатели обеспеченности сельскохозяйственных предприятий оборотными средствами и источники их формирования, определены главные пути оптимизации формирования оборотных средств и источников их формирования.

The economic essence of working capital, the specifics of their operation in agricultural enterprises, the analysis of security of farm working capital and sources of their formation, the main ways to optimize the formation of working capital and sources of funding are considered.

*

М.І. КІСІЛЬ, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник, завідувач відділу
Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”

Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства

Успішний розвиток сільського господарства потребує масштабного й ефективного інвестиційного забезпечення. Проте власні, залучені та позикові інвестиційні джерела сільськогосподарських товаровиробників поки що недостатні для задоволення їхніх інвестиційних потреб, хоча в динаміці вони зростають. Зовнішні, зокрема й іноземні, інвестиції в га-

лузь надходять в обмежених обсягах, а частка сукупного капіталу нерезидентів поки що незначна. Тому в стратегічній перспективі необхідно здійснити додаткові заходи щодо інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільського господарства.

Враховуючи, що здійснення інвестицій є справою самих підприємств, функція дер-

¹ Бечко В.П. Формування та ефективність використання оборотних засобів у сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / В.П. Бечко. – К., 2007. – С. 8.

² Сіренко Н.М. Вдосконалення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства / Н.М. Сіренко, О.В. Смирнова // Агросвіт. – 2011. – № 22. – 46 с.

³ Марусяк Н.Л. Дебіторська та кредиторська заборгованість як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства / Н.Л. Марусяк // Вісн. ХНУ. Економічні науки. – Хмельницький, 2010. – Т.2. – 140 с.

жави полягає, як показує досвід інших держав, у підтримці та стимулюванні інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, а також у розвитку інвестиційної інфраструктури, зокрема установ бюджетної сфери. Тому дослідження напрямів стратегії інвестиційного забезпечення має важливе значення для розвитку сільського господарства.

Системні дослідження інвестиційної стратегії в сільському господарстві постійно проводяться на базі відділу інвестицій ННЦ “Інститут аграрної економіки” (Кісіль М.І., Кожем’якіна М.Ю.)¹. У зв’язку з розробленням Стратегії розвитку сільського господар-

ства України на період до 2020 року результати попередніх досліджень було поглиблено й уточнено².

Мета статті – обґрунтування стратегії інвестиційного розвитку сільського господарства на період до 2020 року.

Встановлено, що нині в сільському господарстві держави намітилася сприятлива тенденція до активізації інвестиційних процесів. У 2011 році за рахунок усіх джерел фінансування тут освоєно 18 млрд грн інвестицій в основний капітал, що в перерахунку на зіставні ціни на 32 % більше порівняно з попереднім роком (табл.).

Обсяги інвестицій в основний капітал сільського господарства у фактичних і порівнянних цінах за 2000 – 2011 рр. і прогноз на 2012 рік

Показник	Рік							
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Сільське господарство та мисливство, млн грн :								
у фактичних цінах	871	4905	7190	9338	16682	9295	12106	17981
у порівнянних цінах	496	1644	2213	2616	3746	1869	2171	2866
у % до попереднього року	88,6	126,0	134,5	118,2	143,2	49,9	116,4	132,0

У структурі джерел фінансування інвестицій у сільське господарство дві третини займають власні кошти товаровиробників і понад 25 % кредити. Проте фактична динаміка інвестицій в основний капітал галузі, структурні зрушення в джерелах фінансування інвестицій у галузь свідчать про необхідність суттєвої активізації інвестиційних процесів, посилення ролі іноземних інвестицій та інших залучених джерел, що можливо досягти як підвищенням інвестиційної привабливості кожного підприємства, так і поліпшенням інвестиційного клімату в державі.

Формування сприятливого інвестиційного клімату, залучення іноземного капіталу та інвестиційних ресурсів, а також збільшення національних інвестицій поки що стримує ряд негативних чинників, найважливішими серед яких є: непослідовна і недосконала інвестиційна політика держави в аграрній сфері, в якій переважають принципи залишкового виділення коштів на потреби розвитку установ бюджетної сфери та на непрямую

підтримку проектів недержавних інвесторів; недосконалі механізми й схеми використання бюджетних коштів; нерозвиненість інноваційної інфраструктури; надмірний знос основних засобів і відсутність умов не лише для розширеного, а й простого їх відтворення; несприятливі умови для розвитку малого бізнесу на селі; низька ліквідність інвестицій; нерозв’язаність проблеми іпотеки; недостатнє фінансування заходів щодо розвитку шляхової мережі на селі; недосконалий механізм економічних відносин між галузями, що призводить до низької рентабельності капіталу та інвестиційної привабливості окремих галузей сільського господарства.

Високі трансакційні витрати і монополізм посередників на ринках сільськогосподарської продукції та інвестиційних ресурсів не уможливають товаровиробникам формувати достатні джерела розвитку їх матеріально-технічної бази. Скорочення робочих місць у сільській місцевості й витрат на формування людського капіталу посилює про-

¹ Кісіль М.І. Концептуальні напрями стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільських територій України на період до 2020 року / М.І. Кісіль та ін. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2008. – 46 с.; Кісіль М.І. Принципи і орієнтири формування інвестиційної політики держави в аграрній сфері / М.І. Кісіль // Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 23–24 жовт. 2008 р. – У трьох частинах / РВПС України НАН України. – К., 2008. – Ч.1. С.68–71.; Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій / М.І. Кісіль // 36. наук. праць: менеджмент; [За ред. А.І. Кредісова]. – Вип. 11. – К., 2009. – С.77–90.; Кісіль М.І. Теоретичні засади формування інвестиційної стратегії розвитку аграрної сфери // Інвестиційний розвиток сільського господарства Київської області / [Лупенко О.Ю., Кісіль М.І., Кожем’якіна М.Ю. та ін.]; за ред. М.І.Кісіля. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. – С. 5–19.

² Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль, М.Ю. Кожем’якіна // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [за ред. Лупенка Ю.О., Месель-Веселяка В.Я.]. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. – С. 76–80.

цеси диференціації рівнів розвитку сільських територій, частина яких занепадає. Недостатньою порівняно зі світовою практикою є пряма державна інвестиційна підтримка сільського господарства, оскільки лише 2-3 % загального обсягу інвестицій у галузі становлять кошти державного бюджету, тоді як тут виробляється понад 8 % валового внутрішнього продукту України. Довготривале недофінансування призвело до деградації матеріально-технічної бази багатьох підприємств.

Проблема інвестиційного забезпечення розвитку галузі є найбільш гострою у малих і середніх сільськогосподарських підприємствах, а також в особистих селянських господарствах, бо майже 80 % інвестицій в основний капітал припадає на великі агроформування.

Досягнення позитивних зрушень інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства найбільшою мірою залежить від використання місцевих можливостей інвестиційного забезпечення. Однак нині такі можливості в більшості регіонів і територій обмежені, а їх підвищення потребує збільшення впливу місцевих органів на інвестиційні процеси. Проблема інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства й села, що є масштабною та має національне значення, потребує консолідації зусиль усіх ланок і сфер виробництва, соціуму, органів державної влади й управління економікою. Для розв'язання цієї проблеми необхідна відповідна стратегія.

У процесі досліджень основною метою стратегії інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства на період до 2020 року було визначено формування інвестицій у галузь в обсягах, достатніх для повного задоволення в кінці прогнозованого періоду її потреб для сталого розвитку.

Основними стратегічними цілями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства в довгостроковій перспективі з урахуванням визначеної мети слід вважати:

1) формування джерел фінансування для повного забезпечення потреб розвитку сільського господарства в інвестиційних ресурсах;

2) зростання власних інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників до рівня, що забезпечує оптималь-

не поєднання власних і залучених джерел фінансування інвестицій;

3) розширення обсягів фінансування розвитку дорожнього господарства у сільській місцевості як одного з ключових факторів підвищення інвестиційної привабливості сільського господарства та його ефективності.

За розрахунками, рівень інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства в перспективі характеризуватимуть співвідношення між фактичними обсягами інвестицій в основний капітал сільського господарства за рахунок усіх джерел фінансування та їхньою потребою, яка на 2015 рік становитиме 30, а на 2020 рік – 45 млрд грн.

Оцінки показують, що в Україні є достатні можливості для того, щоб уже в 2015 році повністю досягти визначених у процесі досліджень значень інвестиційного індикатора (у порівнянних цінах), які в 2010 році становили 48, а в 2011-му – 63 %. Для цього потрібно підвищити середньорічні темпи приросту інвестицій в основний капітал до 10-12 % проти 5,5 % у середньому за 2006 – 2010 роки.

Зростання інвестиційних можливостей сільськогосподарських товаровиробників характеризуватиме такий індикатор розвитку, як підвищення частки власних джерел фінансування інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2015 році до оптимального рівня – 65 % проти 51 % у середньому за 2006 – 2010 роки.

З метою активізації розвитку дорожнього господарства на селі необхідно на ці цілі щорічно спрямовувати не менше однієї третини надходжень до дорожніх фондів, що в 2012-2015 роках становитиме 2,9, а в 2016-2020-х – 4,3 млрд грн.

Досягнення зазначених основних стратегічних цілей інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства в довгостроковій перспективі слід розв'язувати шляхом:

удосконалення інвестиційної політики держави в аграрній сфері у напрямі переорієнтації її на повне забезпечення інвестиційних потреб підприємств і організацій державної сфери, стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, посилення ролі інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників та удосконалення її механізмів, поліпшення умов залучення зовнішніх інвестицій в агропро-

мислове виробництво, а також на розвиток сільських територій;

забезпечення формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві за пропорцією, що характеризується співвідношенням між власними і залученими джерелами як 2:1;

удосконалення механізмів державної інвестиційної підтримки сільськогосподарських товаровиробників наданням їй на поворотній основі, недопущенням випадків необгрунтованого виділення та нецільового використання коштів, переорієнтацією їй на потреби малого і середнього агробізнесу та збільшенням фінансування інвестицій у розвиток установ бюджетної сфери в сільському господарстві до рівня їхніх потреб;

першочергового використання коштів державного бюджету на: розвиток сортопробувальних, сортодослідних, племінних установ, навчальних закладів, підприємств та організацій; водні меліорації; заліснення земель, що виводяться із сільськогосподарського обороту, запровадження ґрунтозахисних систем обробітку ґрунту з контурною організацією території;

формування механізму підтримки інвестицій особистих селянських господарств;

створення умов для пріоритетного розвитку тваринництва, насамперед м'ясного та молочного скотарства за рахунок коштів державного бюджету, кредитів і капіталу інвесторів;

забезпечення стабілізації й посилення ролі кредитного механізму при формуванні джерел фінансування інвестицій у сільське господарство;

усунення перешкод у діяльності іноземних інвесторів у сільському господарстві з дотриманням національних інтересів;

сприяння процесу створення на обезлюднених сільських територіях відокремлених фермерських садіб та їх автономного ресурсного забезпечення;

надання депресивним сільським регіонам статусу територій пріоритетного розвитку, що згідно із законодавством передбачає пільги інвесторам;

посилення рівня захисту прав інвесторів, а також власників земельних ділянок і майнових об'єктів;

здійснення заходів щодо фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу на рівні не менше 6 % від вартості їх основних засобів.

За розрахунками, на 1 грн інвестицій в основний капітал сільського господарства у 2011-2015 і 2016-2020 роках можна одержати відповідно 1,71 та 1,51 грн приросту валової продукції галузі.

З метою інвестиційного забезпечення розвитку шляхової мережі в сільській місцевості на ці цілі в 2012-2020 роках необхідно спрямувати 7,2 млрд грн інвестицій, зокрема в 2012-2015 роках – 2,9, а в 2016-2020-х – 4,3 млрд грн.

Отже, можна стверджувати, що: розвиток сільського господарства в стратегічній перспективі потребує суттєвого поліпшення його інвестиційного забезпечення, особливо в малих і середніх сільськогосподарських підприємствах та особистих селянських господарствах; для забезпечення сталого розвитку галузі необхідно, щоб прогнольні обсяги інвестицій в основний капітал у 2015 році становили 30, а в 2020-му – 45 млрд грн.; із метою реалізації стратегії інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільського господарства необхідно здійснити заходи щодо удосконалення державної інвестиційної політики та механізмів її реалізації, зміцнення фінансового забезпечення активізації інвестиційних процесів, інвестиційного забезпечення розвитку інноваційної інфраструктури, шляхової мережі в сільській місцевості тощо.

 Викладено результати дослідження стратегії та напрямів інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства України на період до 2020 року.

 Изложены результаты исследования стратегии и направлений инвестиционного обеспечения развития сельского хозяйства Украины на период до 2020 года.

 An article shows the results of study of strategies and directions of investment support for the development of the agriculture of Ukraine up to the year 2020.

* * *